

RESUM

Protocol local d'actuació davant les violències sexuals en espais públics d'oci

Ajuntament de Sant Joan Despí | 2022

Coordinació del treball:

Oficina de Polítiques d'Igualtat

Autoria:

Observatori Noctàmbul@s - Fundació Salut i Comunitat

Regidoria d'Igualtat i polítiques LGTBI - Ajuntament de Sant Joan Despí

Grup Lagunduz. Serveis socio-sanitaris integrals

Amb la col·laboració de:

Ajuntament de Sant Joan Despí

Índex

1. PRESENTACIÓ	4
2. EXPOSICIÓ DE MOTIUS.....	5
3. MARC CONCEPTUAL I NORMATIU.....	6
3.1. Aproximació a les violències sexuals en espais festius	6
3.2. Aproximació del marc normatiu i legal.....	10
4. OBJECTIUS DEL PROTOCOL.....	15
5. DISSENY METODOLÒGIC.....	16
5.1. Fases del procés d'elaboració del Protocol i pla de treball	16
5.2. Grups de treball: Grups de Suport Local	17
6. PROTOCOL LOCAL D'ACTUACIÓ.....	18
6.1. Principis del Protocol.....	18
6.2. Espais públics d'oci on s'ha d'implementar el Protocol	20
6.3. Agents i actors implicats als espais d'oci	20
6.4. Eines de seguiment i avaluació	20
6.4.1. Grup de Seguiment del Protocol.....	20

1.PRESENTACIÓ

Viure amb seguretat i llibertat

Totes les persones tenen dret a viure amb dignitat, seguretat i autonomia, lliures d'explotació, de maltractaments i de tot tipus de discriminació. L'Estat de Dret ha de garantir aquests drets fonamentals que, dissortadament, a la nostra societat encara es vulneren en molts àmbits, especialment pel que fa a la igualtat de gènere i a la violència contra les dones i el col·lectiu LGTBI.

Les administracions tenim l'obligació de promoure i vetllar pel compliment d'aquests drets bàsics. A Sant Joan Despí sempre han estat una prioritat i ja fa molts anys que apliquem polítiques i iniciatives en aquest sentit. Però no és suficient. Ara donem un pas més, amb la posada en marxa d'aquest Protocol contra les violències sexuals en espais d'oci. Els espais festius i d'oci, al igual que la resta de llocs, poden ser escenaris d'agressions sexuals o de comportaments abusius de tipus sexual. Però, a més, poden ser punts de captació i apropament que poden derivar en una agressió sexual, en aquest mateix espai d'oci o en qualsevol altre, com ara el transport públic o un domicili particular.

Aquest protocol és molt més que un compromís, és una manera d'avançar cap a l'eradicació de les violències masclistes al nostre municipi i neix amb voluntat de ser un compromís global de ciutat. La prevenció, la detecció i l'actuació són àmbits que aborda aquest document, que ahora dissenya campanyes de sensibilització i concreta el procediment que hem de dur a terme com a organització per donar resposta a qualsevol cas d'assetjament sexual.

Un treball transversal, que implica tant als diferents serveis municipals com a la resta d'administracions i entitats. Tots hem de sumar esforços per aconseguir tenir una ciutat en la qual tots els espais siguin segurs, on totes i tots gaudim del nostre oci amb llibertat, seguretat i bon tracte. Una ciutat on les dones en sentim lliures i segures, on cap persona sigui objecte d'agressió per ser qui és. Una ciutat feminista!

Belén García

Alcaldessa de Sant Joan Despí

2. EXPOSICIÓ DE MOTIUS

A la nostra societat, les **violències sexuals** i l'alta tolerància de les mateixes en els contextos d'oci representen un dels principals riscos per a les dones i les persones que no s'ajusten als models normatius de gènere. Els últims anys s'han incrementat els recursos destinats a les **polítiques públiques d'equitat** que posen l'èmfasi en els espais d'oci, al fer-se cada cop més manifest que és un dels contextos on les violències sexuals operen amb **més impunitat**.

L'última **Enquesta de Violència Masclista** (Departament d'Interior, 2016) identifica els espais on s'han partit violències masclistes per part de no-parelles en el següent ordre segons percentatge de resposta total: **20,9% espais d'oci; 18,3% espai públic; 17,1% transport públic; 12,5% casa; 11,9% feina; 7,3% xarxes socials; 5,5% altres; 3,3% una altra casa; 3,2% lloc d'estudis**. Les dades fan palesa la necessitat de posar la mirada i definir estratègies sobre els espais públics i d'oci per combatre l'alta concentració de fets constitutius de violència masclista que han patit les dones en l'àmbit social i comunitari. En la mateixa línia, la **Macroenquesta Estatal de Violència envers la dona** (Delegació del Gobierno contra la Violència de Género, 2020) assenyala els **espais públics, 32,0%**; els **espais d'oci, 17,8%** i el **transport públic, 8,0%** com el segon, tercer i quart lloc on s'han patit violències sexuals per part de no-parelles

Les dades fan palesa la necessitat de posar la mirada i definir estratègies sobre els espais públics i d'oci per combatre l'alta concentració de fets constitutius de violència masclista (sexual) que han patit les dones en aquests espais.

Un dels **instruments** sorgits per combatre les violències sexuals als espais festius i que tenen el seu **origen en els col·lectius feministes** vinculats a espais autogestionats, són els **Protocols d'abordatge de les violències sexuals als espais festius**. En aquest sentit, les administracions, el personal tècnic i els càrrecs polítics, es troben en un clima de creixent sensibilització respecte a la importància del treball comunitari que apliqui la perspectiva de gènere per actuar davant aquestes manifestacions de violència en espais festius.

El procés d'elaboració de protocols garanteix un espai per la reflexió i el disseny d'estratègies al voltant de diversos aspectes: com **entenem** les desigualtats de gènere i les violències sexuals al municipi, com **prevenir-les** implicant a tots els agents socials del territori, com han de ser les **campanyes** preventives, com generem **entorns de seguretat** als espais festius, quin tipus de **respostes** es poden articular a nivell comunitari, tècnic institucional i de seguretat ciutadana, quins **mecanismes** s'han d'engegar davant situacions d'agressió, quin **rol** poden jugar els Ajuntaments, les entitats o fins i tot a la **indústria del lleure**, etc.

En aquest sentit, els protocols que es promouen des d'una **perspectiva comunitària són clau**, doncs procuren interpel·lar i promoure la participació de la major quantitat de persones referents que organitzen i intervenen en els diversos espais festius. Promoure

la **corresponsabilitat** entre tots aquests agents és fonamental per erradicar no només les violències sexuals, sinó qualsevol altra forma de violència.

3. MARC CONCEPTUAL I NORMATIU

3.1. Aproximació a les violències sexuals en espais festius

Per entendre les dinàmiques en que es produeixen i manifesten les violències sexuals als espais públics d'oci cal situar la mirada, en primer lloc, en l'estructura de **desigualtats de gènere** fonamentades en un marc de relacions de poder **heteropatriarcal**¹ que es troba en plena vigència i operativitat a la nostra societat.

Aquestes desigualtats i conseqüent reproducció dels estereotips de gènere en les diferents esferes i escales de relació, són les que provoquen les **violències sexuals**. A la vegada, les violències masculistes (i sexuals) funcionen com el sistema de poder i control que manté l'estructura de desigualtat basades en el sistema sexe-gènere.

Si es posa el focus en les dinàmiques pròpies de les desigualtats de gènere, de les violències de gènere i de **les violències sexuals en espais d'oci (i en context de consum de drogues)**, podem extreure un seguit de conclusions² que cal tenir en compte per entendre les dinàmiques concretes en que es produeixen i establir estratègies per abordar-les.

✂ MERCANTILITZACIÓ DEL COS SEXUAT DE LES DONES

Les dones i l'ús dels cossos estereotipats són utilitzats de manera **sistemàtica** als entorns d'oci i especialment als locals d'oci nocturn com a part del **producte** de reclam.

✂ VIOLÈNCIA SEXUAL NATURALITZADA, NORMALITZADA I GENERALITZADA

Les violències sexuals enteses com a limitació de la llibertat sexual de les dones i de persones LGTBI i en forma **d'agressions sexuals de tot tipus**, intensitats i freqüències estan **normalitzades** a la nostra societat. També hi ha una percepció hegemònica de **justificació de les violències sexuals** com a fenomen de naturalesa humana que no es pot canviar, que és intrínsec als comportaments masculins. Aquesta visió es troba generalitzada en els discursos i en les pràctiques de la vida quotidiana.

✂ HIPERSENSIBILITAT PER PART DELS HOMES I AGRESSOR FANTASMA

Les violències sexuals als homes són **de caràcter puntual** i no sistèmica. Hi ha una resposta a la defensiva, de relativització i de menyspreu de molts homes cap a les

¹ **Heteropatriarcat**: Model de societat hegemònic de construcció social, històrica, econòmica, colonial, cultural i psicològica que es basa en una relació de poder dels homes sobre les dones, de les categories de les masculinitats per sobre de les de la feminitat i de la construcció d'aquestes en un marc de relacions heterosexuales com a norma social, de sexualitat i familiar.

² Els **informes de l'Observatori Noctàmbul@s** recullen els resultats de recerca del projecte en aquest àmbit i desenvolupen les conclusions aquí presentades a l'apartat "Ideari" (Observatorio Noctàmbul@s, 2018).

agressions envers les dones. La majoria d'homes afirmen que mai han agredit però, en canvi, hi ha moltes dones que han patit agressions per part d'homes.

✂ MIRATGE DE LA IGUALTAT

Entre les noies joves opera l'anomenat "miratge de la igualtat" que sostindria que les dones, en el context i societat actual, poden divertir-se lliurement i sense perill d'igual manera que els homes. És interessant, però, analitzar com en un context en el qual se li atribueix la **responsabilitat de la violència a les dones**, aquestes se sentin interpel·lades en parlar de sexisme com si es tractés d'una acusació cap a elles i, per tant, haguessin de donar una resposta defensiva. Aquesta idea serà fonamental a l'hora d'orientar les **accions preventives**. És molt important no caure en accions que **limitin la llibertat** de les dones, sinó en el treball de les conseqüències i en les causes de les agressions.

✂ ELS CONTEXTOS D'OCI NOCTURN FACILITEN LA VIOLÈNCIA

En contextos d'oci festiu i sobretot nocturn, es conceben com espais on la idea del "tot s'hi val" i "són coses que passen" està molt estesa i normalitzada. La **responsabilitat es dilueix** a través del contextos grupals i de consum.

✂ LA DROGA MÉS PRESENT EN SITUACIONS DE VIOLÈNCIA SEXUAL ÉS L'ALCOHOL

L'alcohol, com a droga depressora, per una banda, pot reduir i fer desaparèixer la capacitat de reacció de la persona agredida i, per l'altra, pot actuar com a desinhibidor i **facilitador** per a la persona potencialment agressora. Hi ha una tendència a situar el detonant de la **violència sexual en la substància** i no en la subjectivitat i en el **marc social sexista**.

✂ EL CONSUM CULPABILITZA A LES DONES PERÒ LEGITIMA I DESRESPONSABILITZA ALS HOMES

Existeix una percepció social, col·lectiva i fins i tot en la jurisprudència, que davant una situació de violència el **consum de substàncies penalitza i culpabilitza les dones** i legitima i desresponsabilitza als homes. Així, el consum de drogues funciona com un **atenuant per a les persones agressores** i com agreujant per a les persones agredides.

✂ LA MAJORIA D'AGRESSIONS SEXUALS SÓN DE TIPOLOGIA OPORTUNISTA I NO DE TIPOLOGIA PREMEDITADA

Contràriament a l'opinió generalitzada, les agressions sexuals més freqüents són per part d'homes que les exerceixen cap a una persona amb **escassa o nul·la capacitat de reacció** degut a un **consum voluntari** de substàncies. Són persones que potser no tenien la intenció de cometre una agressió, però que es troben en l'**oportunitat** de fer-la i la duen a terme. També existeixen les agressions premeditades, que gaudeixen de més publicitat en els mitjans de comunicació, que són un dels operadors de la cultura de la violació, però que no són les més habituals.

✂ PARLAR DE CONSENTIMENT NO ÉS SUFICIENT I POT SER PROBLEMÀTIC

Existeixen moltes agressions sexuals on **no hi ha una negativa clara** davant l'agressió que es comet. És habitual, sobretot en **parelles heterosexuales**, que existeixi consentiment, però no una relació sexual desitjada.

En primer lloc, el fet d'haver de donar un consentiment pressuposa un **rol actiu de l'home** i un **rol passiu i reactiu de la dona** que ha de donar resposta a una demanda de l'home. Aquesta dinàmica no trenca amb la **jerarquia de gènere**.

En segon lloc, una vegada més es posa el focus a la dona atribuint-li la responsabilitat d'haver de donar una resposta clara davant un home, enlloc de posar la **mirada en els comportaments dels homes**.

En tercer lloc, les respostes de les dones estan molt condicionades per un seguit d'estigmes que limiten les seves llibertats sexuals, definint així les múltiples respostes que poden donar en un rang que va des de **l'estigma de puta** fins a **l'estigma d'estreta**.

Finalment, les condicions que es poden donar per expressar una resposta clara i lliure de consentiment són difícilment generades, ja que és habitual que aquestes estiguin molt condicionades per altres formes de **violències de gènere** més implícites i subtils, com poden ser la psicològica, l'ambiental, la social o la simbòlica. Sobretot en relacions de parella o de relacions sexuals esporàdiques amb coneguts.

✗ LA CONFIGURACIÓ DELS ESPAIS D'OCI I ELS DESPLAÇAMENTS CONDICIONEN I LIMITEN LA LLIBERTAT DE MOVIMENT DE LES DONES ALS ESPAIS PÚBLICS

És majoritària entre les dones, que la **percepció d'inseguretat o de llibertat** està molt condicionada per la configuració i el **disseny dels espais d'oci** i de l'urbanisme en general. També en els **desplaçaments** per espais públics. Això genera por, inseguretat i un seguit d'estratègies que les dones procuren utilitzar per minimitzar i evitar espais, rutes i horaris. La **cultura de la violació**, l'anomenada construcció del **terror sexual**³, conjuntament amb la falta de perspectiva de gènere en el disseny dels espais públics i locals d'oci, és una de les causes d'aquesta **limitació de les llibertats sexuals** de les dones.

✗ APRENENTATGE DE LA SEXUALITAT TABÚ, HETERONORMATIVA I MASCLISTA

A l'arrel de les violències sexuals, hi trobem uns **aprenentatges de la sexualitat** basats en **missatges diferencials** a noies i a nois en un marc de relacions de poder **heteropatriarcal**. La sexualitat no es treballa obertament des d'un mirada basada en el plaer de compartir, en el desig i en el bon tracte. La manera d'aprendre els codis, els rituals i les pràctiques sexuals està basada en la mirada que promou la **pornografia hegemònica**: falocentrisme, coitocentrisme, heteronormativitat, violència masclista i dona objecte passiva al servei de l'home subjecte actiu.

³ Nerea Barjola proposa el concepte "**terror sexual**" per definir la construcció del sistema de control patriarcal sobre el cos de les dones, disciplinant i coartant-ne la llibertat a través de la instauració de la por a ser violada i la culpabilització de les dones respecte a les emocions, actituds, plaers i activitats (Barjola, 2018).

A continuació s'exposen **les violències sexuals en espais d'oci** més normalitzades i tolerades, i que gaudeixen de més impunitat, en context d'oci nocturn i consum de drogues, que cal tenir en compte:

TIPUS D'AGRESSIONS I VISIBILITAT DE LA VIOLÈNCIA	
	<p>Mirades sexuades no desitjades i continuades</p> <p>Persona o grup de persones que no para de mirar d'una forma desagradable i constant. Normalment amb una intenció de sexualitzar el cos de l'altre generant incomoditat o per riure-se'n.</p>
	<p>Comentaris sexuats no desitjats o comentaris masclistes, lesbofòbics, gaifòbics i transfòbics</p> <p>Els coneguts popularment com a "piropos" o comentaris que vagin en la direcció de valorar el cos de les dones. També comentaris de mofa o de menyspreu pels comportaments pel fet de ser dona, per lesbofòbia, per gaifòbia o per transfòbia.</p>
	<p>Invasió continuada de l'espai vital</p> <p>Comportament invasiu continuat i voluntari, generant incomoditat a la persona o persones que ho pateixen.</p>
	<p>Tocaments puntuals o continus no desitjats</p> <p>Tocar a una altra persona sense ser desitjat. Encara que sigui un fet puntual també s'ha de tenir en compte.</p>
	<p>Acorralaments</p> <p>Posar impediments perquè una persona es pugui moure lliurement. Pot ser exercit per un persona o per un grup de persones.</p>
	<p>Violació amb intimidació i/o amb violència física</p> <p>Obligar a realitzar una pràctica sexual amb penetració bucal, vaginal o anal. No hi ha desig ni consentiment per part de la persona que la pateix. Pot ser mitjançant altres formes de violència que no només la física: violència psicològica (intimidacions, xantatges, pressions, submissió química,...), violència ambiental, violència econòmica, violència simbòlica, etc.</p>

A banda d'aquestes formes de violència sexual en els espais d'oci, no és poc comú que concorrin altres tipus de violències sexuals de tipus més simbòlic, com la mercantilització del cos sexual de les dones, la culpabilització de les dones per la violència rebuda o la sensació de por o inseguretat a ser agredida sexual entorn als espais festius.

En aquest Protocol s'entén **l'agressió** com una **acció violenta que atempta contra la integritat sobretot física i/o psicològica de qualsevol persona.**

Les agressions sexuals o sexistes són un **abús de poder** de les persones que reproduïxen i s'aprofiten principalment de la relació de dominació de l'home sobre la dona i de la relació de dominació de persones sobre les persones que trenquen les **normes estereotipades de sexe, gènere i sexualitat.**

Les **sexuals** són les que fan referència a un abús de poder a través de **limitar la llibertat sexual** i les **sexistes** les que fan referència a **reproduir els estereotips sexistes**.

Una agressió és també quan una persona se sent agredida i, en un context social de relacions masclistes continuades, les dones i persones LGBTI pateixen quotidianament agressions. En aquest sentit, cal remarcar que no s'ha de qüestionar l'agressió a la persona que la pateix i s'ha de tenir clar que **res justifica una agressió**. Totes les persones en aquest marc de relacions de poder poden ser agents agressors.

Cal destacar que en els diferents circuits d'actuació **d'aquest Protocol no es classifica la violència segons gravetat**, ja qualsevol tipus de violència és greu de per sí i intolerable en qualsevol de les seves formes.

3.2. Aproximació del marc normatiu i legal

Els criteris normatius i professionals que guien el present Protocol s'adeqüen a la normativa vigent, tant a nivell **internacional, nacional i autonòmic**.

ÀMBIT INTERNACIONAL

Des de la **Convenció per a l'eliminació de totes les formes de discriminació contra les dones i les nenes (CEDAW)**, per les seves sigles en anglès) a l'any 1992, en la seva recomanació número 19, la **violència contra les dones** es reconeix internacionalment com **“una forma de discriminació dirigida contra les dones per la seva condició de ser dona i que afecta a les dones de manera desproporcionada. Aquesta violència inhibeix greument la capacitat de la dona per gaudir dels drets i llibertats en el mateix pla d'igualtat que els homes”** (p.1)⁴.

D'altra banda, el **Conveni d'Istanbul** fa incidència en l'obligació de l'Estat en les seves diferents esferes de prevenir, actuar, sancionar i reparar les víctimes dels delictes de caràcter masclista.

El més important d'aquests instruments internacionals és que reconeixen que **les violències masclistes també es produeixen fora de l'àmbit privat i de parella** per fer-se extensiu a tots aquelles relacions home-dona hi hagi una relació sexoafectiva o no. Això inclou qualsevol espai comunitari, espai públic, llocs de treball i d'oci, política, esport, etc. En aquest sentit, aquest Protocol es vincula ja amb el Conveni d'Istanbul, adaptant-se a la concepció àmplia de violències masclistes i sexuals.

Els diversos instruments legals previs, conferències, convencions i trobades internacionals es continuen centrant en la **necessitat de dotar de recursos als enfocaments de tipus preventiu** destinats a fer pedagogia a la població en general, recaient aquesta en especial als infants i adolescents. És per això que **les administracions tenen l'especial deure** de posar en marxa els diversos mecanismes,

⁴ (Naciones Unidas, 1992).

instruments, formacions a professionals i recursos de diversa índole a l'abast de les víctimes per tal que el procés sigui reparador.

ÀMBIT ESTATAL

A nivell nacional, es compta la **Llei Orgànica 3/2007, de 3 de març, per a la igualtat efectiva entre homes i dones**, que inclou definicions d'assetjament sexual i per raó de sexe. Defineix l'**assetjament sexual** com a "qualsevol comportament, verbal o físic, de naturalesa sexual que tingui el propòsit o produeixi l'efecte d'atemptar contra la dignitat d'una persona, en particular, quan es crea un entorn intimidatori, degradant o ofensiu" (p.1518); i l'**assetjament per raó de sexe** com a "qualsevol comportament realitzat en funció del sexe d'una persona, amb el propòsit o l'efecte d'atemptar contra la seva dignitat i de crear un entorn intimidatori, degradant o ofensiu" (p. 1518).

L'assetjament sexual també està tipificat com a delicte al **Codi penal** per a supòsits de més gravetat, concretament:

- ▶ **Agressió sexual** (article 178 CP): atemptar contra la llibertat sexual d'una persona utilitzant la violència o intimidació.
- ▶ **Violació** (article 179 CP): constitueix una forma d'agressió sexual agreujada en aquells casos en els que a més d'haver-hi violència o intimidació, hi hagi penetració vaginal, anal o bucal.
- ▶ **Abús sexual** (article 181 CP): atemptar contra la llibertat i indemnitat sexuals sempre i quan no hi hagi violència o intimidació, però tampoc hi hagi consentiment lliure i vàlid per part de la persona agredida.
- ▶ **Assetjament sexual** (article 184 CP): sol·licitud de favors de naturalesa sexual en l'àmbit d'una relació laboral, docent o de prestació de serveis, continuada o habitual, provocant en la persona assetjada una situació objectivament i greument intimidatòria, hostil i humiliant.

D'altra banda, l'aprovació de l'**Avantprojecte de Llei Orgànica de Garantia Integral de la Llibertat Sexual**, liderat pel Ministeri d'Igualtat del govern central, podria redefinir el Codi Penal espanyol, incloent-hi els següents canvis:

- ▶ **L'abús sexual passaria a ser agressió sexual**, entès aquest com a qualsevol atac contra la llibertat sexual **sense consentiment** de la persona agredida.
- ▶ L'àmbit d'aplicació inclouria també a infants menors de 16 anys.
- ▶ S'inclouria l'**assetjament de carrer com a delicte** entès com a expressions, comportaments o proposicions de caràcter sexual.
- ▶ Contemplaria **dos agreujants** que actualment el Codi Penal no contempla: **existència d'una relació sentimental** amb o sense convivència; i la **submissió química** per part de l'agressor amb l'objectiu d'anul·lar la voluntat de la persona agredida. Actualment, en el Codi Penal la submissió química no es considera una circumstància agreujant, sinó una de les circumstàncies per les quals el delicte d'agressió sexual passa ser tractat com un abús, doncs l'administració química evitaria la necessitat d'utilitzar l'ús de la violència o intimidació.

ÀMBIT AUTONÒMIC

A Catalunya, la **Llei 5/2008 del dret de les dones a erradicar la violència masclista**, incloent la **Llei 17/2020, del 22 de desembre, de modificació de la Llei 5/2008, del dret de les dones a erradicar la violència masclista**, defineix diverses formes de violència contra les dones (violència física, psicològica, violència obstètrica i vulneració dels drets sexuals i reproductius, violència econòmica, violència digital, violència de segon ordre, violència vicària), entre les quals destaquem la **definició de violència sexual**:

“Comprèn **qualsevol acte que atempti contra la llibertat sexual i la dignitat personal de la dona** creant unes condicions o aprofitant-se d'un context que, directament o indirectament, imposin una pràctica sexual **sense tenir el consentiment ni la voluntat** de la dona, **amb independència del vincle que hi hagi entre la dona i l'agressor o agressors**. Inclou l'accés corporal, la mutilació genital o el risc de patir-ne, els matrimonis forçats, el tràfic de dones amb finalitat d'explotació sexual, l'assetjament sexual i per raó de sexe, l'amenaça sexual, l'exhibició, l'observació i la imposició de qualsevol pràctica sexual, entre altres conductes” (p.3).

Aquesta llei també fa referència als àmbits en els quals es produeix la violència i dels quals destaquem **l'àmbit social o comunitari**, àmbit en el que s'emmarca aquest protocol. S'inclouen, entre d'altres, les següents formes de violència:

Violència sexual i abusos sexuals són les que comprèn qualsevol acte de **naturalesa sexual no consentit** per les dones, inclosa l'exhibició, l'observació i la imposició, per mitjà de violència, d'intimidació, de prevalença o de manipulació emocional, de relacions sexuals, amb independència que la persona agressora pugui tenir amb la dona o la menor una relació conjugal, de parella, afectiva o de parentiu.

Agressions sexuals en l'àmbit social o comunitari consisteixen en l'ús de la violència física i sexual exercida contra les dones i les menors d'edat que està determinada per l'ús premeditat del sexe com a **arma per a demostrar poder** i abusar-ne.(...) Qualsevol altres formes anàlogues que lesionin o siguin susceptibles de lesionar la dignitat, la integritat o **la llibertat de les dones**.

Tant la Llei 5/2008, com la seva modificació, Llei 17/2020, defineix **sis àmbits d'actuació en els que cal actuar per l'erradicació de la violència contra les dones** i que s'han emprat en aquest protocol a l'hora d'estructurar les accions i propostes recollides en el mateix.

- ▶ **Sensibilització**: el conjunt d'accions educatives, pedagògiques i comunicatives encaminades a generar canvis i modificacions en l'imaginari social que permetin avançar cap a l'erradicació de la violència masclista.
- ▶ **Prevenió**: el conjunt d'accions encaminades a evitar o reduir la incidència de la problemàtica de la violència masclista per mitjà de la reducció dels factors de risc, i impedir-ne així la normalització, i les encaminades a sensibilitzar la ciutadania en el sentit que cap forma ni manifestació de violència no és justificable ni tolerable.
- ▶ **Detecció**: la posada en funcionament de diferents instruments teòrics i tècnics que permetin identificar i fer visible la problemàtica de la violència masclista, tant si apareix de forma esporàdica com de forma estable, i que permetin també

conèixer les situacions en les quals s'ha d'intervenir, per tal d'evitar-ne el desenvolupament i la cronicitat.

- ▶ **Atenció:** el conjunt d'accions destinades a una persona perquè pugui superar les situacions i les conseqüències generades per la violència masclista en els àmbits personal, familiar, laboral i social, tot garantint-ne la seguretat i facilitant-li la informació necessària sobre els recursos i els procediments.
- ▶ **Recuperació:** el procés de desvictimització en els àmbits afectats, realitzat per les mateixes dones i llurs fills i filles. Aquest procés comporta un cicle vital personal i social de la dona centrat en el restabliment de tots els àmbits danyats per la situació de violència masclista viscuda.
- ▶ **Reparació:** el conjunt de mesures jurídiques, econòmiques, socials, laborals, sanitàries, educatives i similars, preses pels diversos organismes i agents responsables de la intervenció en l'àmbit de la violència masclista, que contribueixen al restabliment de tots els àmbits danyats per la situació viscuda, garantint l'acompanyament i l'assessorament necessaris.

També es compta amb la **Llei 11/2014, per garantir els drets de les lesbianes, gais, bisexuals, transgènere, intersexuals i per erradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia**. Aquesta llei té per objecte "establir i regular els mitjans i les mesures per a fer efectiu el dret a la igualtat i a la no discriminació per raó d'orientació sexual, d'identitat de gènere o d'expressió de gènere, en els àmbits, tant públics com privats, sobre els quals la Generalitat i els ens locals tenen competències" (p.15).

A llei defineix l'**assetjament per raó d'orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere** com a "qualsevol comportament basat en l'orientació sexual, la identitat de gènere o l'expressió de gènere d'una persona que tingui la finalitat o provoqui l'efecte d'atemptar **contra la seva dignitat** o la seva integritat **física o psíquica** o de crear-li un entorn intimidador, hostil, degradant, humiliant, ofensiu o molest" (p.16).

Per últim, des del Departament d'Interior de la Generalitat de Catalunya, com a òrgan competent de seguretat de les persones, a l'any 2019 crea el **Protocol de seguretat contra les violències sexuals en entorns d'oci**⁵ d'aplicació a tot el territori de Catalunya. Protocol innovador perquè dona contingut i criteris d'interpretació a les **violències sexuals no penals**, concretament a l'**assetjament sexual no penal**, fet **constituti d'infracció administrativa** i per tant, perseguible administrativament perquè no quedi impune. A més, estableix actuacions operatives envers la persona agressora, sigui aquesta adulta o menor, d'igual manera que si la víctima és menor.

Aquest Protocol també **coordina a tots els actors en matèria de seguretat** com Mossos d'Esquadra i policies locals, policies portuàries i professionals de la seguretat privada, juntament amb altres actors i agents amb incidència en l'àmbit de la seguretat i l'oci públic (càrrecs electes, personal tècnic municipal d'ens locals) i privat (personal de sala, personal control d'accessos, auxiliars serveis, cambres i cambres, etc.), els quals se'ls

⁵ (Departament d'Interior, 2019)

hi assigna un rol corresponsable en la prevenció, detecció, actuació i recuperació de les persones agredides.

Sense configurar una llista tancada, es consideren incloses com a infracció administrativa les següents conductes:

- ▶ **Exhibicionisme** obscè davant de persones adultes, sempre que no siguin discapacidades necessitades d'especial protecció.
- ▶ **Masturbació** en espais públics o oberts al públic davant de persones adultes, sempre que no siguin discapacidades necessitades d'especial protecció.
- ▶ **Injúria** sexual.
- ▶ **Seguiment** puntual o obscè d'una persona o un grup de persones.
- ▶ **Captar imatges** de les parts íntimes d'una persona.
- ▶ **Acorralament** amb finalitats sexuals.
- ▶ **Altres conductes** que impliquen vexació sexual.

Per últim, el Protocol d'Interior envia "un missatge clar, en el sentit que el respecte a **la indemnitat i la llibertat sexuals no té gradacions**: o hi ha aquest respecte o no hi és, i tot allò que se situï fora del respecte a la llibertat i indemnitat sexuals de les persones, especialment de les dones [inclou també violència sexual contra persones LGTBI], serà objectiu d'intervenció, i si s'escau, de sanció" (p.8)⁶.

⁶(Departament d'Interior, 2019).

4.OBJECTIUS DEL PROTOCOL

L'**objectiu general** del Protocol local d'actuació davant les violències sexuals en espais públics d'oci de Sant Joan Despí és:

Realitzar un acostament a la realitat de Sant Joan Despí per tal de desenvolupar les estratègies i accions necessàries per a l'elaboració del protocol d'abordatge de les violències masclistes sexuals i violències LGTBfòbiques als espais públics d'oci.

Per tal d'assolir aquest objectiu estratègic, el Protocol s'articula a través de **sis objectius específics**:

- 1.** Possibilitar una actuació coordinada, per part dels diferents agents implicats, en cas d'agressió sexista i violència sexual, tot definint els rols que han d'adoptar, les responsabilitats i els espais de coordinació mínims necessaris pel correcte desplegament del Protocol.
- 2.** Fomentar accions preventives i de sensibilització sobre les violències sexuals i les agressions sexistes.
- 3.** Donar resposta i acompanyar a les persones víctimes d'agressions sexistes i violències sexuals.
- 4.** Implicar a la ciutadania en l'atenció i el rebuig a les violències masclistes i les violències LGTBfòbiques en espais festius i d'oci.
- 5.** Promoure espais d'oci lliures de sexisme.
- 6.** Incorporar la mirada LGBTI amb la informació necessària sobre les situacions, casos que es poden donar i on es poden derivar, emparada per la Llei (11/2014) per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a erradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia.

5. DISSENY METODOLÒGIC

El projecte desenvolupat ha consistit en **acompanyar i assessorar tècnicament** a un grup de **sis ens locals** en el procés d'elaboració d'un Protocol Local de **prevenció, detecció, actuació i recuperació - reparació** davant les violències sexuals en espais d'oci, entre els quals hi ha participat l'Ajuntament de Sant Joan Despí.

L'elaboració del protocol s'ha realitzat de manera **coordinada i conjunta entre la persona tècnica referent del Protocol - Agent d'Igualtat** – i la **consultora especialitzada** encarregada de la redacció final del document.

En el procés d'elaboració del Protocol s'han aplicat **tècniques participatives** implementades en els moments de: recerca d'informació, d'anàlisi de la situació i de comprensió de la realitat, i de recull de postopes.

Una de les finalitats de l'ús d'aquestes tècniques és **promoure la legitimitat democràtica**⁷ a través de la implicació en la presa de decisions de diferents perfils polítics, tècnics i socials del territori.

5.1. Fases del procés d'elaboració del Protocol i pla de treball

Al llarg del procés s'ha seguit un **Pla de treball estructurat en sis fases** i acompanyat del suport d'una **eina de treball en format fitxa**. En total, han estat vuit les fitxes treballades principalment per part de la tècnica referent del Protocol i el seu contingut es presenta al llarg d'aquest document.

CALENDARI DE TREBALL PREVIST										
	MES									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Sessió Grupal 1 03-11-20	■									
Espai individual inicial		■								
Sessió Grupal 2 12-01-21			■							
Lliurament F1, F2 i F3			■							
Sessió Grupal 3 16-02-21				■						
Lliurament F4				■						
Sessió Grupal 4 13-04-21						■				
Lliurament F5						■				
Sessió Grupal 5 18-05-21							■			
Lliurament F6, F7, F8							■			
Sessió Grupal 6 22-06-21								■		
Espai individual seguiment								■		
Protocol finalitzat										■

⁷ **Legitimitat democràtica:** Consens dels membres de la comunitat política institucional amb la societat civil per acceptar l'autoritat vigent i les decisions que finalment es prendran i s'implementaran. Per promoure aquest consens i la posterior obediència a l'autoritat, és fonamental el procés, els mecanismes i els requisits adoptats per tal que la societat civil es cregui que s'han de complir les lleis i les polítiques establertes per l'autoritat.

S'han planificat un total de **sis sessions grupals**, coincidents amb les fases de treball del procés d'elaboració dels Protocols. Aquestes, s'han realitzat en format telemàtic de videoconferència degut a les limitacions existents per la COVID-19, i han tingut una durada aproximada de 2 hores.

Paral·lelament a les trobades grupals s'han dut a terme **sessions individuals** d'assessorament i acompanyament amb la persona tècnica referent del Protocol, també en format telemàtic de videoconferència.

El procés d'acompanyament i dinamització per l'elaboració del Protocol ha tingut una **durada entre 10 i 11 mesos**, de novembre de 2020 a setembre de 2021.

5.2. Grups de treball: Grups de Suport Local

A nivell d'estructura organitzativa, s'han generat els següents grups de treball anomenats "Grups de Suport Local". L'objectiu general d'aquests grups ha estat obtenir informació rellevant pel Protocol, així com convidar a participar i a validar els diferents apartats que el configuren. D'aquesta manera, **el Protocol és un document consensuat, compartit i ratificat** tant per la part política i tècnica com per la ciutadana.

6. PROTOCOL LOCAL D'ACTUACIÓ

6.1. Principis del Protocol

1 ESPAI DE LLIBERTAT

La festa ha de ser un espai de gaudi, de compartir i de promoció del respecte. Ha de garantir els drets i les llibertats de totes les persones que en formen part.

2 CORRESPONSABILITAT

Totes les persones que participen a la festa són agents actius en pro de la llibertat i poden fer quelcom davant les diferents situacions d'agressions que es puguin produir. Promou el suport mutu i la solidaritat.

En aquest sentit, es defineixen uns criteris **d'adhesió voluntària** de les entitats que en formin part amb l'acceptació d'uns **compromisos mínims** de difusió, col·laboració i corresponsabilitat. L'adhesió, per tant, implica:

- ▶ Definir una persona que actuarà com a **Referent de l'entitat per al Protocol**. Aquesta tindrà la responsabilitat d'informar a la resta de persones de l'entitat i de coordinar-se amb el Departament d'Igualtat i Polítiques LGBTI de l'Àrea de Serveis a la Persona, per rebre tots els materials i comunicacions corresponents.
- ▶ La persona **Referent de l'entitat per al Protocol** haurà de participar a la **formació específica i obligatòria** del Protocol: **capacitació de 4h en violències sexuals i LGTBifòbiques per fer una derivació de qualitat** (no es preveu que facin atenció).
- ▶ La persona Referent de l'entitat per al Protocol que formi part dels "**Equips de Cura**" (entitat amb distintiu), haurà de participar a la **formació específica i obligatòria i d'aprofundiment** del Protocol: **capacitació d'aprofundiment de 8h en violències sexuals, masclistes i LGTBifòbiques per fer una atenció de qualitat** (sí es preveu que puguin fer atenció).
- ▶ Vetllar per a que més persones de l'entitat participin a les **accions formatives i de sensibilització** en matèria de prevenció de les violències sexuals als espais festius organitzades en el marc de les accions del Pla d'actuació.
- ▶ Incorporar criteris de perspectiva de gènere a la **programació i disseny** de festes populars organitzades per l'entitat.
- ▶ Assumir la **corresponsabilitat** com entitat adherida al Protocol per rebutjar aquells **comportaments i actituds masclistes** i LGTBifòbiques.

El Grup de Seguiment del Protocol podrà definir altres criteris d'adhesió al protocol si així ho considera.

3 ATENCIÓ PRIORITÀRIA

A les persones que pateixen les agressions, en especial a dones i persones LGTBI. En aquest sentit, el protocol es basa en uns **principis d'actuació** i **principis d'atenció a la persona agredida** que han d'impregnar totes les accions en el marc del protocol.

PRINCIPIS D'ACTUACIÓ	PRINCIPIS D'ATENCIÓ A LA PERSONA AGREDIDA
<ol style="list-style-type: none">1. No qüestionar l'agressió, sobretot a la persona que la pateix i que la denuncia.2. Respectar la voluntat de la persona agredida.3. Treballar en equip. Coordinació amb les companyes i companys organitzadores de la festa i amb les professionals del punt d'atenció (Punt Lila/Irisat, Equips de cura, Punt d'Entrada de Casos i Agents detectors dels equipaments municipals).4. Actitud de cura, de suport mutu, respectuosa i d'escolta activa cap a la persona que pateix l'agressió.5. Actitud ferma, dialogant i assertiva amb la persona que exerceix l'agressió.6. Informació rigorosa i de primera mà. Evitar i tallar rumors.7. Garantir la privacitat i confidencialitat en el procés d'intervenció.8. Una agressió és quan algú se sent agredit/da: cadascú té els seus límits, que són variables en funció de les vivències de cada persona. No és legítim qüestionar els límits de l'altre/a.9. Res justifica una agressió. Una agressió és un abús de poder d'una persona sobre l'altra: no és un malentès, ni un conflicte.10. Actua! La passivitat i la complicitat davant les violències, només ajuden a mantenir-les i perpetuar-les i deixen a les persones agredides en una situació vulnerable.	<ol style="list-style-type: none">1. Atenció prioritària a la persona agredida. Cal posar èmfasi en la defensa de la llibertat i de la seguretat de la persona que rep l'agressió. La prioritat és que estigui bé.2. Crear un ambient de suport on la persona agredida no se senti jutjada, evitant reforçar l'estigmatització o els sentiments de culpabilitat que pugui tenir.3. Facilitar un espai tranquil i relaxat, on pugui expressar emocions i sentiments.4. No adoptar una actitud sobreprotectora i/o paternalista, evitant donar consells sobre la manera concreta d'actuar.5. Respectar sempre les decisions de la persona agredida. Se li traslladarà tota la informació necessària, i es recolliran i avaluaran les seves demandes (explícites i implícites), per fer possible la derivació al recurs més adequat.6. Oferir les diverses possibilitats d'actuació davant d'una agressió perquè, a més del procediment penal, existeixen altres vies per acompanyar aquestes situacions.

4 REBUIG DE LES AGRESSIONS

Ha de ser ferm, contundent i de resposta comunitària sobre totes les diferents formes d'agressions masclistes, sexuals i LGTBIfòbiques.

5 SENSIBILITAT, CURA I BON TRACTE

Totes les accions s'han d'entendre des d'una mirada que les violències de gènere són un problema sistèmic i molt greu a la nostra societat. No són fets puntuals. Cal tenir

empatia cap a les persones que pateixen agressions, fomentar la cura i el bon tracte cap a elles.

6 NO CULPABILITZAR A LES PERSONES QUE PATEIXEN LES AGRESSIONS

La responsabilitat sempre és de la persona que ha comès l'agressió. Res justifica una agressió.

7 CONFIDENCIALITAT

S'ha de garantir el dret a la privacitat i el dret a la protecció de les dades personals de les que es tingui coneixement en virtut dels fets.

8 PUBLICITAT

Els actors que intervinguin en l'aplicació del Protocol, han d'explicar l'existència del mateix, dels espais, les campanyes i els mitjans disponibles que ofereix aquest recurs tècnic.

6.2. Espais públics d'oci on s'ha d'implementar el Protocol

S'ha acordat **implementar el Protocol** en diferents espais d'oci, establint diversos **graus d'implementació** del mateix, en funció de les accions que s'hauran de dur terme en cada cas i dels recursos que s'hi disposaran.

El **Grup de Seguiment** podrà definir millores en les accions a implementar en cada una de les festes, així com ampliar l'abast del mateix.

6.3. Agents i actors implicats als espais d'oci

Els **diferents agents i actors** vinculats als espais festius i al circuit d'actuació tenen unes **tasques i rols específics** a desenvolupar per implementar el Protocol.

A banda d'aquestes, també se'ls hi atribueix un seguit de **responsabilitats específiques** i passos a seguir segons el seu nivell d'intervenció a l'espai d'oci.

6.4. Eines de seguiment i avaluació

6.4.1. Grup de Seguiment del Protocol

L'objectiu principal d'aquest grup de treball és el de **vetllar per una bona implementació, seguiment, avaluació i millora del Protocol**.

Les **convocatòries de reunió i els espais de coordinació del Grup de Seguiment** dependran del grau d'implementació del Protocol i del tipus d'acte festiu.